

Rektors årsfesttale

I 1966 kronedes anstrengelserne for at oprette et tredje universitet i kongeriget. Efter en diskussion blev Odense valgt som den ny universitetsby – ikke mindst takket være en behjertet og målrettet indsats fra en bred kreds af personer i det fynske. Universitetet er meget bevidst om den indsats, der dengang blev ydet af mange forskellige mennesker, hvoraf vi heldigvis stadigvæk har god kontakt til mange – en af støttekredsens medlemmer er såmænd i dag amtsborgmester på Fyn.

Et universitet bygges ikke op fra dag til dag – og i Odense valgte vi i en årrække at koncentrere os om den faglige opbygning af en række miljøer samt om den undervisning og uddannelse, der i så høj grad begrundede oprettelsen af nye universiteter i 1960'erne – ikke bare i Danmark, men overalt i Vesteuropa. Jeg tror at kunne fornemme, at det samfund, som OU blev placeret i, somme tider havde forventet, at flere af universitetets ansatte og studerende havde blandet sig i dagliglivet uden for universitetets mure hurtigere end det rent faktisk skete. Der var heldigvis nogle, der gjorde det med det samme – afdøde professor Tage Kaarsted var utvivlsomt den der tidligst og mest markant gjorde det – men hovedlinien var: først et fagligt stærkt universitet, derefter tager vi fat på de øvrige opgaver. Det er i høj grad sket nu – og set med universitetets øjne spiller de regionale opgaver en meget stor rolle i 1996 og i årene, der kommer, uanset om det drejer sig om uddannelse, forskningsopgaver eller andre former for samarbejde, f.eks. i Forskerparken Fyn. Vi kan uden tøven konstatere, at der er sket meget de sidste 10 eller blot de sidste 5 år på dette felt. Derfor er der i dag grund til at glæde sig over den valgte strategi: det er for regionen langt bedre at kunne samarbejde med et universitet, der har noget fagligt forsvarligt at byde på.

Søger man tilbage til debatten i Folketinget i 1964, hvor loven om oprettelse af Odense Universitet blev vedtaget, må man med en smule forbavselse konstatere, at der egentlig ikke blev sagt meget om vort universitet. Men der var udbredt enighed blandt de 5 partier om, at man i Danmark som i en række andre europæiske lande i begyndelsen af

1960'erne måtte konstatere, at der langt fra var tilstrækkelig universitetskapacitet i forhold til de unges uddannelsesønsker og samfundets behov. Det meste af diskussionen i Folketinget i 1964 drejede sig derfor om, hvor landets 4. og 5. universitet skulle ligge, ikke om det 3., hvis placering allerede syntes fastlagt et par år tidligere, hvor man principielt havde besluttet at oprette et lægevidenskabeligt fakultet i Odense. Dog indrømmes det under debatten, at Odense Kommunes interesse i denne sag havde ryddet et vigtigt problem – arealtilvejebringelse og lokal placering – af vejen – hvormed sigtedes til den effektive lokale opbakning, det lykkedes at skaffe på få år, og som utvivlsomt fik stor betydning.

Rimelig størrelse

Fra debatten i øvrigt bemærker man først og fremmest, at ordførerne alle er enige med undervisningsministeren, K. Helveg Petersen, om at tilstræbe at få universiteter af en rimelig størrelse, dvs. 5-6.000 studerende. Det ville ikke være heldigt, om Danmark skulle have gigantuniversiteter, understregedes det fra flere sider. Ministeren formulerede det således: „Ved Københavns Universitet er herfter idag indskrevet i alt lidt over 13.000 studerende, hvormed man efter universitetsplanlægnings-udvalgets opfattelse mærkbart har overskredet den grænse,

Rektor Henrik Tværnø

hvortil universitetet findes at burde udbygges. Århus Universitet har tilsvarende indskrevet lidt over 4.000 studerende og bør næppe udbygges til mere end 5-6.000. ...Kommende nye universiteter bør indrettes med en kapacitet som ikke overstiger ca. 5.000 studerende“.

Det skal dog tilføjes, at flere af talerne maner til forsigtighed, når det drejer sig om at stole på prognoser, men selv med den tilføjelse må man konstatere, at den samfundsmæssige udvikling i Odense Universitets barndom og ungdom var ganske turbulent. Og det påvirkede naturligvis universitetet: Fra en beskeden start med få lærere og studerende udviklede vi os i løbet af 1980'erne ud over de anførte mål og huser idag knap 11.000 studerende og langt over 1.000 fuldtidsansatte, hvortil kommer et meget stort antal deltidsansatte. At universitetet i dag er blevet voksent, oplever vi på en lidt vemodig måde, idet et stort antal engagerede og vidende medarbejdere, der

U45 var stuvende fuldt ved årsfesten – i forgrunden de tre æresdoktorer og de syv doktorer.

har været med fra starten eller kort efter start, i disse år forlader universitetet.

Fagviften er i løbet af perioden blevet væsentligt udvidet på alle fire fakulteter, og universitetet vovede endog at afvikle et par uddannelser. Vi ønsker fortsat at sikre Odense Universitet en særlig profil på uddannelsesområdet, selv om der naturligvis vil være tale om væsentlige overlappinger i forhold til flere af de andre universiteter. Universitetet har i det sidste årti været særdeles kreativt, når det gjaldt om at udvikle nye, solide uddannelser, men jeg forventer, at vi i løbet af 2-3 år vil forsøge at igangsætte endnu et par spændende uddannelser.

Ønsker større frihed

Den organisatoriske struktur på universitetet har stort set udviklet sig tilfredsstillende, idet dog antallet af studienævne stadig er for stort. Den ny universitetslov har vist sig at fungere godt på de fleste punkter, selv om vi endnu ønsker en større frihed på nogle områder, f.eks. når det gælder ansættelse af videnskabeligt personale. Her er det mit håb, at vi og andre universiteter snart kan få lov til at eksperimentere med mere effektive og hurtige procedurer, der sikrer universitetet større indflydelse på processen, samtidig med at offentlighedens krav om, at der kun ansættes kvalificerede personer, respekteres.

De første 30 år har som det måtte forventes ikke været idel lykke: universitetet har allerede i sin korte levetid oplevet adskillige kriser – naturvidenskabs evne til at færdiggøre kandidater var i en periode meget lav; humanioras mulighed for at afsætte kandidater til andet end arbejdsløshed plagede i en årrække alle landets humanistiske fakulteter; vor samfundsvidenskabelige forskning savnede et stykke tid fokus, og lægeuddannelsen – og dermed den lægevidenskabelige forskning – i Odense var i en kort periode udsat for en helt usaglig lukningstrussel. Uden at ville anræbe om flere kriser i de nærmeste år, må jeg konstatere, at kriserne blev overvundet, og at der kom gode resultater ud af den ganske skrappe kur, der sine steder blev taget i anvendelse. Universitetet fremstår i dag solidt, og vi har i den netop vedtagne udviklingsplan dokumenteret en række styrkepunkter, samtidig med at vi har sat os en række realistiske mål for de nærmeste år.

Det er i sagens natur svært indefra at vurdere universitetets betydning for byen og regionen. I sidste ende må andre fremkomme med deres vurdering, men vort mål er i dag at bestræbe os på at opnå en høj grad af synergieffekt med kræfter i det omgivende samfund – fra vor side baseret på en kreativ indsats, der er egnet til at påvir-

ke såvel den kulturelle, videnskabelige som økonomiske udvikling.

Studentarhus

Årsfesttalen rummer traditionelt en omtale af vigtige begivenheder i det forgangne akademiske år. Der har heldigvis været meget at vælge imellem, men jeg må begrænse mig til nogle få områder:

Indvielsen af et hus i bymidten åben for alle byens studerende er blot et blandt flere skridt i retning af at befæste Odense bys position som et godt sted at studere. Jeg vil gerne takke byen politiske ledelse for specielt dette initiativ, og jeg vil samtidig benytte lejligheden til at udtrykke håb om, at overtagelsen af kasernen vil blive brugt til at tage et tigerspring, når det gælder skabelsen af et attraktivt boligmiljø for vore og de øvrige odenseanske institutioners studerende. På kaserneområdet vil der kunne indrettes en række boliger for både danske studerende og udenlandske gæstestuderende, som sammen med andre aktiviteter, der tænkes placeret her, vil kunne give byen et flot renommé blandt landets studerende. Jeg håber, at erfaringerne fra Odenses egen Brandts Klædefabrik eller fra Holmen i København vil inspirere vor bys ledelse til at satse modigt og langsigtet. I den forbindelse glæder jeg mig selvsagt over,

Pool Riis og Jens Lindhard morede sig sammen, mens dagens tredje æresdoktor Edgar Morin ser til.

at det politiske forlig, der netop er indgået, indebærer, at antallet af nye boliger til unge i 1997 øges fra 60 til 110.

Efter endt renovering har vi i år taget de gæsteforskerboliger i brug, som Albani Bryggerierne A/S skænkede universitetet. De er meget efterspurgt og vil hjælpe os meget i det daglige, idet vi forventer et øget antal gæster.

Regionalt samarbejde

Universitetet har indgået en samarbejdsaftale med Vejle Amt, som vi er meget tilfredse med. På nuværende tidspunkt består samarbejdet ganske vist kun af relativt få elementer, men jeg har stor tillid til, at det vil kunne udvides og dermed virke som et eksempel på, hvilken rolle universitetet kan spille i hele regionen, som for øjeblikket udgøres af Sønderjyllands, Ribe, Vejle og Fyns amter, men som allerede næste år også vil kunne rumme Vestsjællands Amt. Efteruddannelse, f.eks. af gymnasielærere og sundhedspersonale, men ikke kun af disse grupper, udviklingsarbejde, konkrete forskningsprojekter, praktikpladser for studerende og gode job til kandidater er blot nogle af de områder, som universitetet er stærkt interesseret i at opdyrke i et samarbejde med regionens myndigheder. Samtidig skal universitetet i de kommende år markere sig stærkere over for virksomheder i hele regionen, både når det gælder udviklings- og forskningsopgaver samt opkvalificering af arbejdskraften. En del af dette samarbejde bør foregå med Forskerparken som part, idet universitetet finder det afgørende, at Forskerparken kommer til at spille den vigtige rolle, som der allerede nu tegner sig konturer af.

Universitetet kunne i år sige velkommen til knap 1.700 nye fuldtidsstuderende og 650 studerende på Åben Uddannelse – hvilket svarer til et „normaloptag“, for så vidt som sådanne findes. Væsentligt bedre end sidste års optag, der var usædvanligt lille og heldigvis noget lavere end optaget i 1994, der var usædvanligt stort. Det er ikke universitetets mål at blive meget større, hvad angår antallet af studerende (selv om man åbenbart skal være forsigtig med prognoser), men derimod at sikre, at vore studerende får den bedste mulige uddannelse. Der har heldigvis i Odense altid været tradition for, at alle lærerkategorier tager et aktivt medansvar for undervisningen på alle niveauer, og både lærer- og studentersiden i studie-

nævnene har holdt fast i – eller udbygget – de høje faglige krav, som findes i studieordningerne.

Universitetet har startet overbygningsuddannelser i fagene idræt, fysik og teknologi samt i miljøteknik, og har desuden haft premiere på en ny type uddannelse ved samfundsvidenskab, Master of Public Health, som alle tegner til at blive en succes. Endvidere håber vi at få godkendt en kandidatuddannelse i Biomekanik. En vigtig forudsætning herfor var Fyns Amts nylige beslutning om at oprette et rygcenter i Ringe – hvor vi satser på et tæt samarbejde. Derimod lykkedes det ikke i første omgang at skabe interesse for en negotuddannelse i polsk, hvilket kan undre i betragtning af, at dette naboland rummer et stort potentiale. Det Humanistiske Fakultet er imidlertid sindet at afprøve den gode ide en gang til. Jeg vil gerne takke Universitetsafdelingen for godt samarbejde i forbindelse med igangsættelsen af disse nye uddannelser.

Støtte fra erhvervsliv

En af de opmuntrende begivenheder i det forgangne år var universitetets aftale med LEGO og Kompan om 5 års støtte til opbygning af et stærkt forskningsmiljø i børne- og ungdomsstudier ved Odense Universitet. Det er hertilands usædvanligt, at private firmaer støtter humanistisk forskning – ikke mindst i det omfang, der her er tale om – og så meget desto mere glædeligt er det, at universitetet nu får uventede muligheder for at styrke et forskningsområde, der i modsætning til vore nabolande er ret forsømt i Danmark. Mere generelt kan universitetet fortsat glæde sig over væksten i eksterne forskningsmidler, som vi betragter som et udtryk for omverdenens tillid til kvaliteten af den forskning, vi udfører – bioteknologi, farmakologi, kommunalforskning kan nævnes som eksempler.

En bevidst satsning på at styrke universitetets forskningsprofil har resulteret i oprettelsen af hele tre nye institutter – alle opstået i samarbejde. Institut for Datateknologi (som er et resultat af et mangeårigt godt samarbejde med Odense Teknikum om uddannelser) er netop flyttet ind i vor nye bygning bag dette auditorium, Proteom-centret, der bæres i fællesskab mellem Sundhedsvidenskab og Naturvidenskab placeres fra november i Forskerparken med

Cand. mag Conni-Kay Jørgensen fik guldmedalje for prisopgavebesvarelsen "Livssynet i Elsa Morantes romaner".

støtte fra bl.a. Novo Nordisk. Endelig er oprettet et Institut for Statistik og Demografi, hvor hovedparten af stillingerne netop er slået op. Instituttet er skabt i et uhyre konstruktivt samarbejde mellem alle fire fakulteter med inddragelse af kompetente og meget positive medspillere fra andre danske universiteter. Dette institut placeres foreløbig i elementbyggeriet, og man kan således konstatere, at vi ikke lader os bremse i vor faglige udvikling af den øjeblikkelige vanskelige lokalesituation.

Også i år er jeg naturligvis nødt til at berøre spørgsmålet om universitetets lokaleforhold. Men i år kan det gøres i et noget mere optimistisk toneleje end tidligere. Vi har netop indviet 2 bygninger på Campus, en bygning på 4.200 m² med meget moderne laboratoriefaciliteter, kontorer og bibliotek til dele af Kemisk Institut, Institut for Matematik og Datalogi samt Datateknologisk Institut. Den anden bygning er en velindrettet gymnastiksal, som vi også trængte hårdt til. Vi har desuden haft rejsegilde på den lille, men avancerede feltstation, som udgør universitetets del af det samlede Fjord- og Bæltcenter i Kerteminde. Og endelig arbejdes der målrettet på at virkeliggøre vinderprojektet fra forårets arkitektkonkurrence om en ligeledes 4.000 m² nybygning i Winsløwparken ved Universitetshospitalet. Da vi samtidig overtager Den Sociale Højskoles hidtidige lille, men dog væsentlige del af dette bygningskompleks, oplever vi midt i al travlheden og flytterodet, at det voldsomme pres aftager en smule. Vigtigst af alt er dog, at vi i et meget konstruktivt samarbejde med Byggedirektoratet er ved at planlægge en samlet udvidelse af Campus på 25.000 m², som forventes

færdig i 3 etaper, hvoraf terminen for de to første er fastsat til 1998 og 2000, samt en endnu ikke fastlagt udvidelse af Winsløwparken. Forventningerne til dette byggeri er meget store, men blot visheden om, at der nu snart sker noget, vil utvivlsomt være med til øjeblikkeligt at skabe et bedre arbejdsmiljø blandt ansatte og studerende. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke undervisningsministeren for den kærkomne støtte til den helt nødvendige udvidelse af Odense Universitet.

I tiden indtil år 2000, og formentlig lidt videre frem, vil vi være afhængige af lejemål forskellige steder i Odense. Jeg sætter derfor min lid til, at ministeriet fortsat vil agere fleksibelt i disse spørgsmål.

Upræcist forslag

Når det er gået universitetet så godt både i et 30-årigt og 1-årigt perspektiv, burde der jo ikke være grund til bekymring. Og det ville da også være upassende at benytte en festlig lejlighed som denne til at ytre sig i pessimistiske toner, hvis det ikke lige var fordi, vort eget ministerium netop i dette efterår har valgt at sende et forslag om forskningsbudgettering til høring. Det forslag er nemlig ikke rar læsning, og det bør ikke i den foreliggende form omsættes til handling.

For den udenforstående tilhører skal det oplyses, at Undervisningsministeriet i mere end et år har drøftet planer om en ny model for fordeling af basismidler til forskning, hvilket i sig selv ikke kan kritiseres. Man har ovenikøbet valgt at drøfte dette spørgsmål med Rektorkol-

legiet, hvilket under normale omstændigheder er fornuftigt. Men man har desværre ikke haft mod til selv at forkaste det forslag, som et udvalg med bl.a. rektorer fremlagde. Og det er en skam. Forslaget er nemlig særdeles upræcist og vil derfor bringe institutionerne i samme ubehagelige situation, som gartnerne i Alice i Eventyrland, der tror sig nødt til at male hvide roser røde, af frygt for at miste hovederne, hvis dronningen skulle komme forbi i forkert lune. Hvilket naturligvis sker.

I vor verden lægges der op til hvert år at omfordele 100 mio. forskningskroner, som forlods tages ud af institutionernes budget. Bortset fra en historisk set ikke ubegrundet frygt for kærlige finansministerielle øjekast til netop sådanne isolerbare summer, skal jeg klart melde ud, at jeg finder beløbet for stort. Det ville ikke undre mig, hvis Odense Universitet fik umiddelbare fordele i form af større forskningsbevillinger ved en sådan reform. Men alligevel er jeg bekymret over de langsigtede virkninger: Forskningsverdenen har brug for en stabil økonomisk udvikling, som vi jo netop har opnået under den nuværende regering, der med held har lanceret planen Universiteter i vækst, som på mange måder er imponerende, ikke mindst set i internationalt perspektiv og det uanset om FFL 1997 rummer en for skæv fordeling mellem frie basismidler til universiteterne og programmidler. Den foreslåede model vil svække effekten af den basalt set fornuftige politik, regering og Folketing har lagt op til i de seneste år.

Dermed påstår jeg ikke, at hele modellen er gal. Vi accepterer, at nøgletal kan komme til at spille en rolle, hvis man vil have en sådan model – og vi er fundamentalt set ikke spor bange for at blive vejret og målt på den måde, hvis det sker med behørig respekt for de meget forskellige fagtraditioner, som jo genfindes internationalt. Vi er derfor naturligvis parat til at deltage i en drøftelse af, hvordan sådanne nøgletal kan bruges, så det er klart for alle involverede, hvad der står på spil. Men vi vender os klart imod parametre, som ikke meningsfyldt kan kvantificeres, f.eks. det enkelte universitets evne til at formidle eller universitetets strategiplaner, som er velegnede til mange formål, men ikke som finanslovsgrundlag. Endelig finder vi det meget uheldigt, at nogle få udvalgte forskningsområder skal bære ansvaret for hele institutionens økono-

miske skæbne, uanset hvor paradigmatisk en beretning der skal udarbejdes. Det må være summen af de skabte forskningsresultater, vi skal vurderes på, hvis man vil vælge denne vej.

Mere overordnet må man være bekymret for de bivirkninger, der altid følger med en model som den foreslåede. „Skattetænkning“ trives overalt – og det ses jo f.eks. klart i Storbritannien, hvor ministeriet overraskende nok har hentet inspiration – men det kan ikke være hverken Undervisningsministeriets eller universiteternes opgave at fremme den slags manøvrer på bekostning af det egentlige, som i dette tilfælde er god forskning.

Frihed til kreativitet

Nuvel, denne ene mørke sky kan ikke få os til at miste hverken humør eller arbejdsglæde. Vi værdsætter vor frihed til kreativitet og bestræber os på at udnytte den bedst muligt. I vanskelige stunder, hvor svarene på vore spørgsmål synes svære at finde, trøster vi os med følgende opmuntrende ord af en fransk sociolog ved navn Edgar Morin:

„Det geniale ved sapiens består i den gensidige kommunikation mellem det imaginære og virkeligheden, det logiske og det affektive, det spekulative og det eksistentielle, det ubevidste og det bevidste, subjekt og objekt, hvoraf følger alle former for afvigelse, sammenblanding, fejl, søgen, afsind, men samtidig også, og i kraft af de samme principper og på de samme betingelser, alle de dybe erkendelser (hvor den logiske forklaring kombineres med intuitionen og det, Max Weber kaldte forståelse), alle de former for sublimering og opfindelse, der skyldes begæret.

Sapiens' afsind består i kontrolformerens utilstrækkelighed og deres afbrydelse, men det geniale ved sapiens består også i, at det ikke helt er en fange af kontrolformerne, hverken virkelighedens (omgivelsernes) eller logikkens (neo-cortex), eller den genetiske kodes, eller kulturens og samfundets, og i at det kan kontrollere den ene kontrolform ved hjælp af den anden.

Det geniale ved sapiens ligger i det ukontrollables breche, hvor vanviddet lurar, i det svælg af usikkerhed og ubestemmelighed, hvor der udforskes, opdages og skabes.“

Edgar Morin: *Det glemte mønster: den menneskelige natur*, 1973

Edgar Morin takkede rektor for udnævnelsen til æresdoktor og nævnte i en kort tale to danske inspirationskilder: Søren Kierkegaard og Niels Bohr.